

1. En nu goed opletten!

*Ooit ootmoedig en in een gevaarlijk pad
Behield de rechtvaardige zijn koers langs
Het dal des doods*

Ik ben al op zo'n leeftijd en er bovendien zo aan toe dat ik voor het slapen altijd goed mijn voeten hoor te wassen voor het geval de ambulance me 's Nachts moet komen halen.

Als ik die avond in de *Efemeriden* had opgezocht wat er aan de hemel gaande was, was ik helemaal niet naar bed gegaan. Intussen was ik al in diepe slaap; ik had mezelf geholpen met hopthee en had ook nog twee valeriaanpilletjes genomen. Dus toen ik midden in de Nacht wakker werd van gebonk op de deur – hard, buitensporig en daardoor onheilspellend –, kwam ik niet direct bij mijn posities. Ik schoot overeind en ging naast mijn bed staan, onvast, want mijn slaapdronken, bevende lichaam kon de sprong van de slaperige onschuld naar de werkelijkheid niet maken. Ik werd licht in mijn hoofd en wankelde alsof ik ieder moment het bewustzijn kon verliezen. Dat overkomt me de laatste tijd, helaas, en het heeft te maken met mijn Kwalen. Ik moest gaan zitten en een paar keer tegen mezelf zeggen: ik ben thuis, het is Nacht, er bonkt ie-

mand op de deur, en pas toen kreeg ik mijn zenuwen in bedwang. Op de tast op zoek naar mijn pantoffels hoorde ik dat degene die op mijn deur had gebonkt nu om het huis heen liep, in zichzelf mompelend. Beneden, in de meterkast, heb ik de pepperspray die ik van Dionizy heb gekregen vanwege de stropers, en dat schoot me nu te binnen. In het donker kreeg ik de bekende koude vorm van de spuitbus te pakken en zo gewapend knipte ik de buitenlamp aan. Ik keek door het zijraam naar de veranda. De sneeuw knerpte en in mijn blikveld verscheen de buurman die ik Eunjier noem. Om zijn heupen klemde hij de panden van de oude lammycoat waarin ik hem weleens bij het huis bezig zag. Onder de jas staken de pijpen van een streepjespyjama uit en daaronder zware bergschoenen.

‘Doe open’, zei hij.

Met onverholen verwondering wierp hij een blik op mijn zomerse linnen ensemble (ik slaap in wat de Professor en zijn vrouw van de zomer hadden willen weggoaien, het herinnert mij aan de mode van vroeger en aan mijn jonge jaren – op die manier verenig ik het Nuttige met het Sentimentele) en liep zonder pardon naar binnen.

‘Kleed je alsjeblieft aan, Grootvoet is dood.’

Van de schrik was ik even sprakeloos, zonder een woord te zeggen trok ik mijn hoge snowboots aan en deed het eerste het beste fleecjack aan dat ik van de kapstok had getrokken. Buiten veranderde de sneeuw in de lichtvlek van de verandalamp in een trage, dromerige douche. Eunjier stond zwijgend voor me, lang en mager, schonkig als een figuur dat met een paar potloodstreken was geschetst. Bij elke beweging viel er sneeuw van hem af als van een met poedersuiker bestrooide krakeling.

‘Hoezo, “dood”?’ vroeg ik ten slotte met dichtgeknepen keel terwijl ik de deur opendeed, maar Eunjer gaf geen antwoord.

Hij zegt überhaupt niet veel. Hij heeft vast Mercurius in een zwijgend teken, ik denk op de *cusp* van Steenbok of vierkant, of anders oppositie Saturnus. Het kan ook Mercurius zijn in retrograde – dat levert dan geslotenheid op.

We liepen het huis uit en meteen werden we overmeesterd door de welbekende koude en vochtige lucht die ons er iedere winter aan herinnert dat de wereld niet geschapen is voor de Mens en ons minstens een halfjaar lang laat zien hoe vijandig zij ons gezind is. De vorst stortte zich venijnig op onze wangen en uit onze monden stroomden witte dampwolkjes. De lamp op de veranda ging automatisch uit en we liepen door de knerpende sneeuw in volstrekte duisternis, afgezien van de hoofdlamp van Eunjer, die het donker op één vooruitschuivende plek, vlak voor hem, doorboorde. Ik trippelde in het Duister achter hem aan.

‘Heb je geen zaklamp?’ vroeg hij.

Natuurlijk had ik die, maar waar, daar zou ik pas morgenvroeg bij daglicht achter komen. Zo gaat het altijd met zaklampen, die zie je alleen overdag.

Het huis van Grootvoet stond een beetje achteraf, hoger dan de andere huizen. Het was een van de drie huizen die het hele jaar bewoond waren. Alleen hij, Eunjer en ik woonden hier, onbevreesd voor de winter. De overige bewoners sloten hun huizen al in oktober hermetisch af; ze lieten het water uit de leidingen lopen en keerden terug naar de stad.

Nu sloegen we af van de enigszins sneeuwvrij gemaakte weg die door ons gehucht loopt en zich vertakt in de paadjes die naar ieder huis leiden. Naar Grootvoet liep een paadje dat in de diepe sneeuw was uitgetreden, en zo smal was dat je de ene voet voor de andere moest zetten en voortdurend je evenwicht moest bewaren.

‘Het zal geen prettig gezicht zijn’, waarschuwde Eunjer, zich naar mij omdraaiend en me even volkomen verblindend.

Ik verwachtte niet anders. Hij zweeg eventjes en zei toen, alsof hij zichzelf nader wilde verklaren: ‘Het licht in zijn keuken maakte me ongerust en ook het wanhopige geblaf van zijn teefje. Heb jij niks gehoord?’

Nee, ik had niks gehoord. Ik sliep, verdoofd door de hop en de valeriaan.

‘Waar is ze nu, dat Teefje?’

‘Ik heb haar daar weggehaald, mee naar huis genomen, te eten gegeven, en ik geloof dat ze wat is gekalmeerd.’

Opnieuw zweeg hij even.

‘Hij ging altijd vroeg naar bed en deed het licht uit, uit zuinigheid, en nu bleef het maar branden en branden. Een heldere streep op de sneeuw. Ik kon het zien vanuit mijn slaapkamerraam. Dus ik ging even kijken, ik dacht, misschien heeft hij zich bezat of doet hij die hond iets aan, dat ze zo blaft.’

We liepen langs de bouwvallige schuur en even ontlokte het lampje van Eunjer twee paar fonkelende, groenige, fluorescerende ogen aan de duisternis.

‘Kijk, Reeën’, zei ik opgewonden fluisterend en ik greep hem bij de mouw van zijn jas. ‘Ze zijn zo dicht bij het huis. Zijn ze niet bang?’

De reeën stonden bijna tot hun buik in de sneeuw. Ze keken ons rustig aan, alsof we ze aantroffen bij de uitvoering van een of ander ritueel waarvan wij de betekenis niet konden bevatten. Het was donker, dus ik kon niet zien of het dezelfde Dames waren die hier in de herfst uit Tsjechië waren overgekomen, of een paar nieuwe. En waarom waren het er eigenlijk maar twee? Die uit Tsjechië waren minstens met z'n vieren geweest.

'Ga maar naar huis', zei ik tegen ze en ik zwaaide met mijn armen. Ze schrokken, maar bleven staan. Rustig volgden ze ons met hun blik tot aan de deur. Er liep een rilling over mijn rug.

Intussen klopte Eunjer voor de deur van het vervallen huisje stampend de sneeuw van zijn schoenen. De kleine raampjes waren afgedicht met folie en papier, een stuk dakleer bedekte de houten deur.

Tegen de wanden van het halletje stond hout voor de kachel opgestapeld, in ongelijke stukken. Het was onaangenaam binnen, je kon niet anders zeggen. Smerig en vervallen. Overal rook je een geur van vocht, hout en natte en vraatzuchtige aarde. De jarenlange roetlucht had een vet-tige laag op de wanden achtergelaten.

De deur naar de keuken stond op een kier en ik zag meteen het lichaam van Grootvoet op de vloer liggen. Mijn blik had hem amper geraakt of deinsde alweer terug. Het duurde even voordat ik weer die kant op kon kijken. Het was een gruwelijk gezicht.

Hij lag verwrongen, in een rare houding, met zijn handen bij zijn keel, alsof hij geprobeerd had een knellende kraag los te maken. Langzaam kwam ik dichterbij, als ge-

hypnotiseerd. Ik zag zijn geopende ogen naar ergens onder de tafel staren. Zijn vuile hemd was gescheurd bij zijn keel. Het zag eruit alsof het lichaam met zichzelf had geworsteld en, verslagen, was gesneuveld. Ik kreeg het koud van Afgrijzen, het bloed stolde in mijn aderen en ik had het gevoel dat het zich ergens diep in het binnenste van mijn lichaam had teruggetrokken. Gisteren had ik dit lichaam nog in leven gezien.

‘Mijn God,’ stamelde ik, ‘wat is er gebeurd?’

Eunjer haalde zijn schouders op.

‘Ik krijg de Politie niet te pakken, we hebben weer Tsjechisch bereik.’

Ik haalde mijn mobieltje uit mijn zak, drukte het nummer dat ik kende van de televisie – 997 – en even later hoorde ik een ingeblikte Tsjechische stem. Zo gaat dat hier. Het bereik wisselt, zonder rekening te houden met de landsgrenzen. Soms bevindt de grens tussen de providers zich langdurig in mijn keuken, het gebeurt ook dat hij een paar dagen bij het huis van Eunjer ligt, of op het terras, maar zijn grillige karakter is moeilijk te voorspellen.

‘Je had verder van het huis weg moeten lopen, de heuvel op’, raadde ik hem aan, aan de late kant.

‘Voordat ze komen is hij al helemaal stijf’, zei Eunjer op die toon van hem waar ik bijzonder veel moeite mee had: alsof hij de wijsheid in pacht had. Hij trok zijn lammycoat uit en hing hem over de leuning van de stoel. ‘We mogen hem niet zo laten liggen. Hij ziet er afschuwelijk uit en het was per slot onze buurman.’

Ik keek naar het arme, verwrongen lichaam van Grootvoet en ik kon niet geloven dat ik gisteren nog bang was

geweest voor deze man. Ik mocht hem niet. Misschien was dat nog te zacht uitgedrukt: ik mocht hem niet. Ik zou beter kunnen zeggen dat ik hem weerzinwekkend vond, afschuwelijk. Eigenlijk beschouwde ik hem niet eens als een menselijk Wezen. Nu lag hij op de smerige vloer, in zijn vuile ondergoed, klein en mager, krachteloos en ongevaarlijk. Een stuk materie dat als gevolg van moeilijk voorstelbare veranderingen een kwetsbaar wezen was geworden, van alles afgescheiden. Ik werd er verschrikkelijk verdrietig van, want zelfs iemand die zo slecht was als hij verdiende de dood niet. Maar wie verdiende hem wel? Ook mij wachtte dat lot, en Eunjier, en die Reeën daarbuiten: ooit zullen we niet meer zijn dan een dood lichaam.

Ik keek naar Eunjier om iets van troost bij hem te vinden, maar hij was al begonnen het omgewoelde bed op te maken, een smerig nest op een aftandse slaapbank, dus probeerde ik mezelf in gedachten te troosten. Het kwam toen in me op dat de dood van Grootvoet in zekere zin ook iets goeds kon zijn. Hij had hem bevrijd van de puinhoop die zijn leven was. En had andere levende Wezens van hem bevrijd. Ja, plotseling besepte ik hoe goed de dood kon zijn, hoe rechtvaardig, als een desinfecterend middel, als een stofzuiger. Ik geef toe dat ik dat dacht, en eigenlijk denk ik dat nog steeds. Hij was mijn buurman, onze huizen waren niet meer dan een halve kilometer van elkaar verwijderd, maar ik had zelden iets met Grootvoet te maken. Gelukkig maar. Ik zag hem meestal in de verte, zijn kleine, pezige gestalte bewoog zich altijd wat wankel voort in het landschap. Als hij liep mompelde hij tegen zichzelf en soms voerde de winderige akoestiek van het Plateau flarden van zijn in feite simpele en onverander-

lijke monoloog mee. Zijn vocabulaire bestond vooral uit scheldwoorden, waar hij dan eigennamen aan vastplakte.

Hij kende hier elk stukje grond want hij was hier geboren, naar het schijnt, en hij was nooit verder gekomen dan Kłodzko. Hij wist de weg in het bos, wist waar je wat mee kon verdienen, aan wie je wat kon verkopen. Paddenstoelen, bessen, gestolen hout, aanmaakhoutjes, valstrikken, de jaarlijkse rally voor terreinwagens, de jacht. Het bos onderhield deze kleine gnoom. Hij zou dus eerbied voor het bos moeten hebben, maar dat had hij niet. Ooit had hij in augustus toen het kurkdroog was de bosbessenstruiken in brand gestoken. Ik heb de brandweer toen gebeld, maar er viel niet veel meer te redden. Ik ben er nooit achter gekomen waarom hij dat gedaan had. 's Zomers struinde hij met zijn zaag in de omgeving rond en zaagde bomen om die nog vol sap zaten. Als ik hem er beleefd op wees, met moeite mijn Woede beheersend, zei hij simpelweg: 'Rot op, oud wijf.' Maar dan grover. Hij verdiende altijd wat bij met de spullen die hij stal, achteroverdrukte, ritselde; als de zomergasten in hun achtertuin een zaklamp of een snoeischaar hadden laten liggen, kreeg Grootvoet daar meteen lucht van en hij pikte alles, want hij kon het later in de stad wel verkopen. Volgens mij had hij al verscheidene keren Straf moeten krijgen, of zelfs de gevangenis in gemoeten. Ik weet niet hoe het kwam dat hij altijd de dans ontsprong. Misschien had hij wat engelen die hem behoedden; soms gebeurt het dat ze aan de verkeerde kant gaan staan.

Ik wist ook dat hij op alle mogelijke manieren stroopte. Hij behandelde het bos als zijn eigen achtertuin – alles was van hem. Hij was het plunderende type.

Door hem sliep ik Nachtenlang niet. Van machteloosheid. Soms belde ik de politie, en als ze dan opnamen werd mijn melding beleefd genoteerd, maar vervolgens gebeurde er niets. Grootvoet ging gewoon weer zijn gang, met een bos valstrikken op zijn rug, onheilspellend schreeuwend. Een kleine, gemene kobold. Kwaadaardig en onvoorspelbaar. Hij was altijd lichtelijk aangeschoten en misschien wekte dat zijn kwaadaardige humeur op. Hij mompelde in zichzelf en sloeg met een stok tegen de stammen van de bomen, alsof hij ze weg wilde jagen; het leek alsof hij in een lichte roes was geboren. Heel wat keren was ik achter hem aan gelopen en had ik de primitieve stropen van ijzerdraad voor de Dieren weggehaald, de lussen die zo aan kromgespannen jonge boompjes waren vastgemaakt dat het gevangen Dier als gekatapulteerd omhoogvlood en in de lucht bleef hangen. Soms vond ik dode Dieren – Hazen, Dassen en Reeën.

‘We moeten hem op de bank leggen’, zei Eunjier.

Dat idee stond me tegen. Het stond me tegen dat ik hem zou moeten aanraken.

‘Ik vind dat we op de Politie moeten wachten’, zei ik. Maar Eunjier had al plaatsgemaakt op de slaapbank en de mouwen van zijn trui opgestroopt. Hij keek me doordringend met zijn heldere ogen aan.

‘Jij zou toch ook niet zo gevonden willen worden. Er zo aan toe? Dat is toch onmenselijk?’

O ja, het menselijk lichaam is zeker onmenselijk. Vooral als het dood is.

Was het geen duistere paradox dat we ons nu moesten ontfermen over het lichaam van Grootvoet, dat hij ons met dit laatste akkefietje had opgezadeld? Ons, zijn burens,

die hij niet respecteerde, niet mocht en minachtte?

Volgens mij zou het na de Dood moeten komen tot algehele annihilatie van de materie. Dat zou de beste manier zijn voor het lichaam. De geannihileerde lichamen zouden zo terugkeren naar de zwarte gaten waar ze vandaan kwamen. De Zielen zouden met de snelheid van het licht naar het licht reizen. Als zoiets als de Ziel überhaupt bestaat.

Mijn grote weezin overwinnend, deed ik wat Eunjier me zei. We pakten het lichaam bij de armen en benen en brachten het naar de slaapbank. Verrast stelde ik vast dat het zwaar was, en het leek me ook helemaal niet slap maar eerder halsstarrig stijf, onaangenaam als een gesteven hemd dat door de mangel was gehaald. Ik zag ook zijn sokken, of wat hij in plaats daarvan aan zijn voeten had, vieze vodden, voetlappen van een in repen gescheurd laken, nu grijs en onder de vlekken. Ik weet niet waarom de aanblik van die voetlappen me zo tegen de borst, tegen het middenrif, tegen het hele lijf stuitte dat ik mijn snikken niet meer kon beheersen. Eunjier wierp me een koele, duidelijk berispende blik toe.

‘We moeten hem aankleden voordat ze komen’, zei Eunjier en ik zag dat zijn kin ook trilde bij de aanblik van deze menselijke ellende (hoewel hij dat om een of andere reden niet wilde toegeven).

Eerst probeerden we hem dus zijn smerige en stinkende hemd uit te trekken, maar het ging absoluut niet over zijn hoofd en dus haalde Eunjier een ingewikkeld knipmes uit zijn zak tevoorschijn en sneed de stof op borsthoogte door. Grootvoet lag nu halfnaakt voor ons op de slaapbank, behaard als een trol, met littekens op zijn borst

en zijn armen, getatoeëerd met onduidelijke tekeningen waar ik niets zinnigs in kon herkennen. Hij had zijn ogen ironisch toegeknepen terwijl wij in zijn gammele kast iets fatsoenlijks zochten om hem aan te trekken voordat zijn lichaam voor altijd stijf zou worden en weer zou worden wat het feitelijk was: een klomp materie. Zijn gescheurde onderbroek stak boven een gloednieuwe zilverkleurige trainingsbroek uit.

Voorzichtig maakte ik die afschuwelijke voetlappen los en keek naar zijn voeten. Ik stond versteld. Ik dacht altijd dat de voeten onze meest intieme en persoonlijke lichaamsdelen zijn, en helemaal niet de genitaliën of het hart, of zelfs de hersens, organen zonder enige wezenlijke betekenis die veel te hoog worden aangeslagen. Want in de voeten gaat alle kennis over de Mens schuil, in de voeten stroomt alles samen van het lichaam, de belangrijke betekenis van wie we echt zijn en hoe we ons verhouden tot de aarde. In de aanraking van de aarde, in haar contact met het lichaam schuilt het hele geheim dat we opgebouwd zijn uit elementen van de materie en tegelijkertijd vreemd zijn aan die materie, ervan afgescheiden. De voeten zijn onze stekkers in het stopcontact. En nu waren die voeten voor mij het bewijs van zijn andere afkomst. Hij kon geen Mens zijn. Hij moest een naamloze vorm zijn, zo een die, zoals onze Blake zegt, de metalen laat smelten in de onmetelijkheid, die orde in chaos verandert. Misschien was hij een soort demon. Demonische Wezens herken je altijd aan hun voeten, zij drukken een ander stempel op de aarde.

Die voeten – heel lange en smalle voeten met slanke tenen met zwarte, misvormde nagels – leken wel grijpvoe-

ten. De grote teen stond wat af van de rest, als een duim. Ze waren dicht overgroeid met zwarte haren. Had iemand ooit zoiets gezien? Eunjer en ik keken elkaar aan.

In de vrijwel lege kast vonden we een koffiekleurig pak, met vlekken erop, maar vrijwel nooit gedragen. Ik had hem er nog nooit in gezien. Grootvoet liep altijd rond in zijn viltlaarzen en een afgedragen broek, waar hij een geruit hemd en een bodywarmer op droeg, ongeacht het jaargetijde.

Het aankleden van de dode associeerde ik met een liefkozing. Ik geloof niet dat hij bij leven zoveel tederheid had ervaren. We hielden hem voorzichtig onder zijn armen vast en trokken hem de kleren aan. Zijn gewicht drukte tegen mijn borst en na een golf van natuurlijke weerzin die me misselijk maakte, kwam het plotseling in me op zijn lichaam tegen me aan te drukken, het op de schouders te kloppen, het geruststellend toe te spreken: maak je niet druk, het komt wel goed. Ik deed het niet omdat Eunjer erbij was. Misschien zou hij het pervers vinden.

Mijn achterwege gelaten gebaren gingen over in gedachten en ik kreeg medelijden met Grootvoet. Misschien had zijn moeder hem verstoten en was hij zijn hele leven ongelukkig geweest. Lange jaren van ongeluk beschadigen een Mens meer dan een dodelijke ziekte. Nooit zag ik gasten bij hem, er kwamen nooit familieleden of vrienden langs. Zelfs de paddenstoelenplukkers bleven niet even bij zijn huis staan om een praatje te maken. De mensen waren bang van hem en mochten hem niet. Het leek erop dat hij alleen omging met de jagers, maar ook dat slechts zelden. Ik schatte dat hij rond de vijftig was en ik zou er veel

voor overhebben om zijn achtste huis te zien en of daar niet een aspect van Neptunus met Pluto in samenkwam met Mars op de Ascendant; met die getande zaag in zijn pezige handen deed hij me namelijk denken aan een roofdier dat alleen leeft om dood en verderf te zaaien en leed te berokkenen.

Om zijn jasje aan te trekken zette Eunjier hem in een zittende houding en toen zagen we dat zijn grote, opgezwollen tong iets in zijn mond tegenhield, en dus pakte ik na een korte aarzelings, van walging op mijn tanden bijtend, mijn hand verschillende keren terugtrekkend, voorzichtig dat ding bij een puntje en zag dat ik een botje tussen mijn vingers hield, lang en dun, scherp als een stiletto. Uit de dode mond steeg schor gereutel op en lucht, een stil geruis dat net een zucht leek. We sprongen allebei van de dode weg en Eunjier voelde hetzelfde als ik: Afgrijzen. Vooral toen er even later in de mond van Grootvoet donkerrood, bijna zwart bloed verscheen. Een onheilspellend stroompje dat naar buiten liep.

We verstarden, verschrikt.

‘Nou ja’, zei Eunjier toen met trillende stem. ‘Hij is gestikt. Hij is gestikt in een botje. Er zat een botje in zijn keel, er is een botje blijven steken in zijn keel, hij is gestikt’, herhaalde hij nerveus. Daarna zei hij, als om zichzelf gerust te stellen: ‘Aan het werk. Het is geen pretje, maar niet alle plichten tegenover onze naasten hoeven een pretje te zijn.’

Ik zag dat hij zichzelf benoemd had tot de leider van deze nachtploeg en ik berustte erin.

We wijdden ons nu vol overgave aan de ondankbare taak om Grootvoet in zijn koffiekleurig pak te hijsen en

hem in een waardige houding te leggen. Ik had al lange tijd geen vreemd lichaam aangeraakt, laat staan een dood lichaam. Ik voelde hoe het geleidelijk verstijfde, hoe het van minuut tot minuut versteende; daarom hadden we zo'n haast. En toen Grootvoet in zijn zondagse pak lag, had zijn gezicht eindelijk zijn menselijke uitdrukking verloren, was hij een lijk geworden, zonder enige twijfel. Alleen de wijsvinger van zijn rechterhand wilde zich niet neerleggen bij de traditionele houding van de keurig gevouwen handen, maar wees naar boven alsof hij daarmee onze aandacht wilde trekken en onze nerveuze, haastige inspanningen even wilde tegenhouden. 'En nu goed opletten!' zei die vinger. 'Jullie moeten nu goed opletten, want er is iets wat jullie niet zien, het essentiële beginpunt van een voor jullie verborgen proces dat jullie hoogste aandacht verdient. Dankzij dat iets bevinden we ons allemaal op dit moment op deze plek, in dit kleine huisje op het Plateau, in de sneeuw en de Nacht. Ik als dood lichaam, jullie als niet al te belangrijke, wat oudere menselijke Wezens. Maar dit is pas het begin. Nu gaat alles pas gebeuren.'

Ik stond met Eunjer in het koude, vochtige vertrek, in de ijzige ledigheid die er heerste op dit grijze uur, en ik dacht dat iets wat het lichaam verlaat een stuk van de wereld achter zich aan zuigt en dat het, ongeacht of het nu goed of slecht was, schuldig of deugdzaam, een grote leegte achterlaat.

Ik keek door het raam. Het schemerde en langzaam begonnen kleine lome vlokjes sneeuw de leegte te vullen. Ze dwarrelden langzaam naar beneden, door de lucht lave-

rend en als veertjes om hun eigen as draaiend.

Grootvoet was al heengegaan, dus was het moeilijk iets van wrok of rancune jegens hem te koesteren. Zijn lichaam was achtergebleven, dood, in een pak gehesen. Nu zag het er rustig en voldaan uit, alsof de ziel blij was dat zij zich eindelijk van de materie had bevrijd, en de materie blij was dat zij eindelijk bevrijd was van de ziel. In die korte tijd had zich een metafysische scheiding voltrokken. Finito.

We gingen bij de openstaande keukendeur zitten en Eunjier pakte de aangebroken fles wodka, die op tafel stond. Hij had een schoon glas gevonden en schonk in, eerst voor mij, daarna voor zichzelf. Door het besneeuwde raam drong langzaam de dageraad binnen, melkwit als een ziekenhuislamp, en in dat licht zag ik dat Eunjier ongeschoren was, en dat zijn stoppels net zo grijs waren als mijn eigen haar; dat zijn verwassen streepjespyjama slordig uit zijn lammycoat stak en dat die lammycoat onder alle mogelijke soorten vlekken zat.

Ik dronk een flink glas wodka, dat me vanbinnen verwarmde.

‘Ik denk dat we onze plicht tegenover hem hebben gedaan. Want wie zou het anders hebben moeten doen?’ zei Eunjier, meer tegen zichzelf dan tegen mij. ‘Het was een arme, miezerige smeerlap, maar wat dan nog?’

Hij schonk zichzelf nog een glas in en sloeg het in één teug achterover, en daarna gruwde hij van walging. Je kon wel zien dat hij het niet gewend was.

‘Ik ga bellen’, zei hij en hij liep naar buiten. Ik dacht dat hij misselijk was.

Ik stond op en begon naar de vreselijke puinhoop te

kijken. Ik hoopte dat ik ergens een identiteitsbewijs met de geboortedatum van Grootvoet zou vinden. Die wilde ik weten, ik wilde zijn Rekening controleren.

Op de tafel, bedekt met een versleten zeiltje, stond een pan met stukken gebraden vlees van een Dier, en in de pan ernaast, toegedekt met een wit laagje vet, sliep de borsjtsj. Een snee brood, afgesneden van een homp, boter in een goudkleurig papiertje. Op het gescheurde linoleum van de vloer slingerden ook nog wat Dierlijke resten rond, die samen met het bord van de tafel waren gevallen, net als het glas en stukjes koek, en bovendien was alles vertrapt, verpletterd op de smerige vloer.

Toen zag ik op de vensterbank, op een metalen dienblad, iets wat mijn hersens pas na een tijdje herkenden, omdat ze het niet wilden zien: het was een recht afgesneden reeënhoofd. Ernaast lagen vier pootjes. De halfopen ogen moesten onze bewegingen al die tijd nauwlettend hebben gevolgd.

O ja, het was een van die uitgehongerde Dames die zich 's winters naïef laten lokken met bevroren appels en die, vastgeraakt in een strik, een marteldood sterven, gewurgd door een draad.

Toen me langzaam duidelijk werd wat hier gebeurd was, maakte het Afgrijzen zich met de seconde meer van me meester. Hij had de Ree in een valstrik gevangen, gedood, en haar lichaam gevierendeeld, gebraden en opgegeten. Het ene Wezen had het andere 's Nachts opgegeten, in alle stilte, zwijgend. Niemand protesteerde, nergens was de bliksem ingeslagen. Maar toch had de Straf de demon getroffen, hoewel geen enkele hand de dood had geleid.

Snel, met trillende handen, legde ik de resten, die kleine botjes, bijeen, op een hoopje, om ze later te begraven. Ik vond een oude plastic tas en daar stopte ik ze in, een voor een, in dat plastic doodskleed. En het hoofd stopte ik ook voorzichtig in de plastic tas.

Ik wilde zo graag Grootvoets geboortedatum weten dat ik zenuwachtig zijn identiteitsbewijs begon te zoeken: in de buffetkast, tussen de papieren, kalenderblaadjes en kranten, toen in de lades; daar worden in alle huizen de papieren bewaard. En daar lag het ook, met een groene, versleten kaft, vast verlopen. Op de foto was Grootvoet ergens in de twintig, een lang, asymmetrisch gezicht met samengeknepen ogen. Hij was niet knap, zelfs toen niet. Met een potloodstompje schreef ik zijn geboorteplaats en -datum op. Grootvoet was op 21 december 1950 geboren. Hier.

En ik moet erbij zeggen dat er in die la nog iets lag: een stapel foto's, vrij nieuwe, in kleur. Ik bekeek ze vluchtig, routinematig, en eentje trok mijn aandacht. Ik keek er van dichtbij naar en wilde hem al wegleggen. Het duurde een tijdje voor ik begreep wat ik zag. Plotseling heerste er een stilte en ik bevond me er middenin. Ik keek. Mijn lichaam spande zich, ik was klaar voor de strijd. Ik werd draaierig en er klonk een steeds luider duister gegons, gedruis in mijn oren alsof er vanachter de horizon een duizendkoppig leger kwam aanzetten, stemmen, gerinkel van ijzer, gepiep van wielen, alles in de verte. Woede zorgt ervoor dat je verstand helder en scherp wordt, dat je meer ziet. Zij maakt zich meester van de andere gevoelens en heerst over het lichaam. Het lijkt geen twijfel dat alle wijsheid uit Woede ontstaat, omdat Woede in

staat is alle grenzen te overschrijden.

Met trillende handen stopte ik de foto's in mijn zak en meteen daarna hoorde ik hoe alles op gang kwam, hoe de motoren van de wereld startten en haar machinerie in beweging kwam ... De deur piepte, er viel een vork op de grond. Uit mijn ogen stroomden tranen.

Eunjer stond in de deuropening.

'Hij is je tranen niet waard.'

Hij had zijn lippen samengeknepen en toetste geconcentreerd een nummer in.

'Nog steeds een Tsjechische provider', zei hij. 'We moeten de heuvel op. Ga je mee?'

Stilletjes sloten we de deur achter ons en gingen op weg, ploeterend door de sneeuw.

Op de heuvel begon Eunjer om zijn eigen as te draaien met beide mobieltjes in zijn uitgestrekte handen, op zoek naar bereik. Voor ons lag het hele Kłodzko-dal, badend in de zilverachtige, asgrijze gloed van de dageraad.

'Dag zoon', zei Eunjer tegen zijn telefoon. 'Ik heb je toch niet wakker gebeld, hè?'

Een onduidelijke stem zei iets wat ik niet verstond.

'Omdat onze buurman dood is. Ik denk dat hij gestikt is in een botje. Hier. Vannacht.'

De stem aan de andere kant zei weer iets.

'Nee. Ik ga zo bellen. Er was geen bereik. Ik heb hem aangekleed met mevrouw Duszejko, je weet wel, mijn buurvrouw,' nu keek hij vluchtig naar mij, 'voor hij verstijft ...'

En opnieuw zei de stem iets, nu iets opgewondener.

'Hoe dan ook, hij heeft nu een pak aan ...'

Toen begon iemand aan de andere kant te ratelen, dus

haalde Eunjier de telefoon van zijn oor en keek er met weerszin naar.

Daarna belden we de Politie.